

Begynne å jobbe med essay og koren

med mindre lag · Rom 302
20kt.

ESSAY - HISTORIE OG SJANGERBESTEMMELSE

(2) 3 STE
6/9-11

Essay-betegnelsen kommer av det franske essai som betyr forsøk. Det defineres som en kort(ere) avhandling på prosa hvor det subjektive preget og den stilistiske utforminga er mer vesentlig enn den saklige, vitenskaplige behandling av emnet. Essayet og essayistikken plasserer seg mellom sak- og fiksionsprosaen, og denne todelinga kommer fram ved at en deler essayet i to grupper:

- det sakpregede essayet
- det personlig pregede essayet

Sjangeren ble utviklet i Frankrike mot slutten av renessansen ved Michel de Montaigne (*Essais* 1580). Sjangerbetegnelsen ble noe seinere adoptert av engelskmannen Francis Bacon (*Essays* 1597). Historisk betrakter en essayet som en videreføring av antikkens prosa-epistler (epistel=brev), Bibelens apostelbrev og av den visdomslitteraturen som blant annet romertidas Seneca dyrket. Noen karakteristiske stilistiske- eller retoriske virkemidler ved essayet er bruk av:

- sitater
- allusjoner
- ironi
- paradokser
- anti-tetiske konstruksjoner
- (slående) metaforbruk

(2)

Essay - Stoff
universitet

En spesiell variant av essayet vokste fram med opplysningstid og framvekst av et sterkt borgerskap. Denne undersjangeren la vekt på det praktiske og "fornuftige". Ludvig Holbergs *Moralske tanker* (1744) hører til denne undersjangeren.

På 1800-tallet vektla essayforfatterne en mer subjektiv form med vekt på livsvisdom, ofte i tilknytning til litteratur- kritikk. Norske essayister i slutten av 1800-tallet og fram mot 1940: Georg Brandes, Helge Krog, Gunnar Heiberg, Hans E. Kinck, Nils Kjær o.a. Det er nettopp i forhold til litteraturkritikk at essayet har fortsatt å blomstre, til tross for framveksten og konkurranse fra andre medier. Essayet brukes også som betegnelse på mindre avhandlinger av estetisk, politisk, sosial eller historisk art.

Sjangerbestemmelse

Essayet skiller seg fra (andre) sakprosasjangerer ved at det ikke har et bestemt mål i sikte. En kan altså ikke vente at essayisten arbeider seg fram til en konkusjon i sin tekst. Ut fra etymologien (essai=forsøk) kan en si at essayet prøver seg fram. Det tar for seg en idé, en påstand, et utsagn, en gitt sannhet eller en selvfølgelighet og underkaster denne problemstillinga et "forsøk", eller ei "prøve" eller "test". Men undersøkelsen av hypotesen/problemstillinga/den gitte sannhet betyr ikke at en skal komme fram til en entydighet ved slutten av teksten. Snarere er det slik at det er *selve undersøkelsen, utprøvinga av idéen*, som er det vesentligste. For: ved en slik utprøving skjer det mye refleksjon, og det er refleksjonen, mer enn konklusjonen essayisten vil bringe videre til leseren.

Essayet deles, som nevnt over, inn to hovedtyper: det sakorienterte og det personlige essayet. Det sakorienterte essayet har svært mye til felles med artikkelen, derfor en kort repetisjon av bestanddelene i artikkelen:

Artikkelen bygges rundt følgende komposisjon: et klart og målrettet forløp fra en problem-stilling via en drøfting til en konklusjon. *Saken* har forrang framfor språket; det vil si at språk- et (arbeidsspråk) skal tjene formidling av sakkunnskap.

Artikkelen innleder med å formulere et problem, deretter kommer det en del tanker i form av årsaker, forslag til løsninger på de problemene forfatteren har stilt, tenkte innvendinger, kommentarer og vurderinger rundt problemstillinga. til slutt trekkes en konklusjon eller det tas et standpunkt.

Montaigne og Bacon var renessansehumanister, og fylte begrepet med det humanistiske idealet *skeptisme*. Det åpnet for å se verden omkring seg i nye perspektiver, med "nye" øyne - og ikke godta at noe var gitt i utgangspunktet.

Ut fra de begrepene som er nært knyttet til essayet; forsøk, brev, skeptisme og nye perspektiv, kan en sette opp følgende kjennetegn for sjangeren personlig essay:

1. Essayet som tankeprosess

I essayet er det tankeprosessen som bør og skal fange leserens interesse. Målet blir mindre interessant. Essayet beveger seg framover som Askeladden i eventyret *Jeg fant! Jeg fant!*, der Askeladden tok stadige avstikkere og fant noe han *kanskje* kunne ha bruk for. Ordet *kanskje* blir viktig, for i øyeblikket vet han/forfatteren ikke til hva.

Essayet må også stoppe opp, suge inn et inntrykk eller en refleksjon (impresjonisme); alt skal prøves/undersøkes/testes.

2. Essayet er en åpen form

For å forsette i eventyr-allusjonen: Per og Pål representerer det ikke-essayistiske. De tror på et mål, der raskeste veien er rett fram uten å se seg omkring.

Essayisten er derimot åpen for alt som ligger omkring ham, og derfor er essayet en åpen form; men: bak åpenhet, forståelse og inntrykk ligger en *strengh komposisjon*. Det ligger alltid en rød tråd bak tankegangen, til tross for ulike innfall eller tankesprang - og det betyr at essayet følger en retning og en hovedvei i tankegangen.

3. Essayet er som et brev

Essayisten uttrykker tydelig sitt *jeg*. Dette jeg-et henvender seg til et du som er eksplisitt, og som bare anes bak ordvalget. Et brev kan oppfattes som en replikk i en skriftlig samtale mellom to, som en dialog mellom sender og mottaker. Essayet utgjør en slik replikk, og derfor hevdes det at *essayet har samtalekarakter*. Essayisten henvender seg leseren *som om han snakker*.

Essayistens personlige stemme skinner gjennom (og skaper avstand eller fortrolighet), ved at fortellerstemmen kan være **sint, mild, belærende, forsonende, sarkastisk, ironisk, streng, moralsk, aristokratisk, undrende, ydmyk** osv. Disse stiltrekka viser at essayisten er et menneske med **engasjement, innlevelse, personlighet og selvstendighet**. På denne måten diktet det opp et slags personlig kjennskap til senderen.

4. Essayet viser tanker

Essayet er tenkning (en slags høytanken) mer enn kunnskaps-formidling. Det er eksakt viden som skal formidles gjennom et essay, mer er det det forståelse og vilje til innsikt. Essayet tar sikte på å se ting i perspektiv, og gjerne endre perspektivet, noe som antakelig også har vært et motiv eller utgangspunkt for hele skriveprosessen.

Ved å endre synsvinkelen kan vi se ting på andre måter. Eller som Montaigne uttrykte det:

-- Når jeg leker med katten min, hvem vet om ikke den fordriver tida med meg like mye som jeg fordriver tida med den ¹.

Ved å se alle ting fra en ny og uvant synsvinkel får forfatterne sagt noe vesentlig om vår verden og vår kultur. Ved perspektivforskyvning, skeptisme og f.eks. kulturkritikk eller litteraturkritikk, vil essayisten komme fram til en ny forståelse.

Holdningen i et essay går ut på å la alle muligheter stå åpne, fordi det ikke finnes gitte sannheter. Alt kan forandres og ses på andre eller nye måter. Og: Alt kan brukes til noe. Den essayistiske holdningen innebærer å være **nysgjerrig, skeptisk, undrende, spørrende, vitebegjærlig**, men samtidig vise at en tenker tanker som kanskje aldri er tenkt før ². Det viktigste blir å prøve ut alt som *utgir seg for å være sant*. I dette ligger skeptismen og kulturkritikken.

Oppsummering

Et personlig essay er en tilsynelatende målløs vandring i skikkelse av en skeptisk og perspektivforskyvende høytanken formet som et personlig brev.

¹ Eller med Ernst Orvils dikt "Relativitet" (1970):

Når kanonene drønner
ute i Rakke,
flytter sommerfuglen
til en ny blomst.

Eller fra sommerfuglens side
sett: Når sommerfuglen flytter
til en ny blomst,
drønner kanonene i Rakke.

² Denne påstanden er en umulighet, ifølge grunnleggeren av poststrukturalismen, seinere kalt dekonstruksjon, Jaques Derrida. Alle tekster står i et intertekstuelt forhold til hverandre. Det er ikke sannsynlig at dettenkes nye tanker, det er bare perspektivet som forskyves, slik at forfatteren forfølger sitt eget prosjekt.

Kåseri

Ordet stammer fram *causer*, som betyr å prate (ikke "snakke"!!!).

Kåseriet kan ta opp alle temaer, men ofte tar man tak i en dagsaktuell problemstilling. Ut fra ordets egentlige betydning vil det gå fram at sjangeren er muntlig og personlig, men ikke privat. Dette betyr ikke at man må unngå det personlige pronomenet "jeg", men det finnes jo andre måter å uttrykke seg på.

Kåsøren skal være:

- Tydelig
- Åpen
- Tilstede

Kåsøren bør presentere noe nytt, ikke nødvendigvis i innhold, men i ny innpakning, slik at hans/ hennes presenstasjon ikke bare blir en klisjé av allerede vedtatte "sannheter". Presentasjonen bør ta litt tak i tilhøreren, riste litt i øregangene og få lytterens hjernevindinger til å spinne litt raskere for ei stund. Dermed skaker kåsøren opp, der andre forsøker å dulle ned.

Kåsøren har humor, både likefram og innful. Humoren er et psykisk befriende grep som forløser sammenknyttede mennesker med fastlåste meninger. Litterære virkemidler i denne sammenhengen kan være:

ironi

sjølironi

skjemt

underfundigheter

lek med tilhøreren/lytteren

underdriving (litotes)

overdrivelse /hyperbol)

kontraster (dikotomier)

Kåsøren har bare forakt til overs for de sies å forvalte en SAK eller har funnet fram til SANNHETEN.

Framføringa skal ta ca. 4 min. og 30 sek.

mot en konklusjon (uttrykk som "dørfor", "altså", "følgelig", "for det første . . . for det annet" osv. antyder en slik logisk sammenhang).

- b) Et konkret eksempel eller en personlig opplevelse brukes som utgangspunkt for mer generelle resonneringer.

c) Forfatteren begynner med det generelle (en påstand eller utsagn), som så blir illustrert og underbygd med ett eller flere eksempler.

d) Episk fremstilling: forfatteren gjengir - oftest kronologisk - et hendelsesforløp over kortere eller lengre tid.

e) Forfatteren bruker assosiasjoner til å knytte de enkelte episoder, tanker og opplevelser sammen, noe som gir teksten et mer springende og skiftende preg.

Essay-analyse

Epikk, dramatikk og lyrikk er de tre hovedgenrene, med en lang historisk tradisjon og omfattende teori bak seg. Essayet er en langt mindre etablert genre, og enda vanskeligere å avgrense enn de tre andre genrene. Essayet står mellom skjønnlitteraturen og faglitteraturen på den ene siden og sakprosa (artikkel/käseri/reportasje/utgreiing etc.) på den andre. Her er et forsök på en nærmere karakteristik: Essayet "er en forholdsvis kort utredning (ordet essay betyr 'forsök') om et bestemt emne. Det henvender seg till et ikke-faglært publikum. Men samtidig er essayet gjerne forbundet med det som i dag kalles 'kunstteori', det vil si en kritisk analyse av et bestemt kunstfelt. Det kan også være et forsök på å forstå et bestemt kunstfelt, et bestemt kunstverk, en bestemt kunstner, en bestemt stilretning, en bestemt teknikk, en bestemt form, en bestemt stil, en bestemt kvalitet osv." (Egil Börre Johnsen: *Eminens stoff - stil*, 1974, s. 40).

Vi kan en skal analysere et essay, må en - som ved litterær analyse generelt - først kjenne teksten godt. Dette kan en mer systematisk ta for seg teksten fra ulike synsvinkler.

Oppgave: Hva handler teksten om? Dreier det seg om et spesielt fag-
område, et avgrenset problem med personlige opplevelser, refleksjoner
om almenne livsspørsmål osv.

Diktivale: Er teksten preget av et enkelt eller vanskelig ordforråd? Eller er det fremmedord/innslag av fagspråk/dialekt/jargong/av nøytrale ord (pluss og minus-ord)? Hvordan er innslaget av beskrivende ord (adjektiver og adverb): dominerer de teksten fremfor andre ordklasser, er de overveldende abstrakte eller konkrete? Hva med billedbruk - og direkte eller skjulte tiltater?

Syntaks: Er det overvekt av hovedsetninger eller stort innslag av underordnede setninger? Finner du eksempler på brudd på normalsyntaksen? Virker teksten lettlest eller tung/vansklig?

t!: Valg av ord og setningstyper gir teksten et bestemt stiltype. Det er vanlig å skille mellom subjektiv og objektiv stil, mellom hyprosa eller litterær stil, normalprosa (som i vareartikler) og lavyprosa eller muntlig, dagligdags stil.

bygning - komposition:

er eks. merke til hvordan den kan markeres av forfatteren gjennom undertitler, kapittelinndeling, nummerering etc.

gen ulike disposisjonsprinsipper:
) logisk oppbygning, med argumenter som følger etter hverandre

Wife: Mrs. John

Kva er eit kåseri?

Kort presentasjon

Kåseriet er i nær slekt med essayet. Men det er skilnad på dei to sjangrane. Kåseriet er ein munnleg sjanger og tek ofte for seg eit dagsaktuelt emne, det er meir humor i eit kåseri, og det er ikkje like høgtidssamt som essayet. I eit kåseri kan ein seja at forfattaren står og småpratar litt med mottakaren. Ein kan prata om kva som helst i eit kåseri. Men forfattaren tek ofte for seg personlege opplevingar, og lagar eller diktar opp noko i og rundt denne opplevinga.

Kåseri er fransk og tyder ”å snakka med”. Dette er nok det som skil kåseri mest frå eit essay, fordi kåseri er skrivne for å verta opplesne. Difor brukar ein mest kåseri i radio og TV, men dei finst òg i bokform. Eit kåseri er vanlegvis relatert til noko komisk. Emnet er ofte frå personlege opplevingar som forfattaren lagar seg tankar omkring under kåseriet. Han kan ofte spora litt av fra hovudtemaet, men kjem alltid tilbake til dette til slutt.

I nokre lærebøker vert essay, kåseri o.l. framstelte som blandingssjangrar, i grenselandet mellom sakprosa og skjønnlitteratur. Det er ikkje heilt uproblematisk, men kjem seg hovudsakleg av den oppfatninga at desse sjangrane inviterer til ein ”friare” bruk av språklege verkemiddel enn dei andre sakprosasjangrane.

Nokre kjenneteikn

- 1 Kåseriet skal vera morosamt og ha tydelege poeng
- 2 Kåseri ha skal ha eit munnleg språk.
- 3 Det skal verke som det ein framfører, aldri har vore skrive på papiret. For tilhøyraren skal det høyrast ut som om ein snakkar fritt (men det gjer ein ikkje: Kåseriet er ein planlagd tekst).
- 4 Det kan ha korte setningar slik at det er lett å fylgja tankane. Teksta bør ikkje ha for store sidesprang og bør ha klare poeng.
- 5 Temaet utgjer ein slags raud tråd som kåsøren ”spinn” tankane og innfalla sine kring. Ofte inneheld det tema som folk flest kjenner seg igjen i, og som er aktuelle. Kåseriet skal vera morosamt, men ha ein alvorleg undertone. Stand-up og talk-show har ein kåseri-liknande tone.

Verkemiddel i kåseriet:

1 Personleg skrivemåte

Kåsøren:

Vender seg direkte til deg som leser ved å bruke "du" og "dykk"

Skriv gjerne "vi" og "oss" for å få leseren til å kjenna at saka vedkjem dei

Steller spørsmål for å få deg til å tenkja sjølv

Steller retoriske spørsmål – spørsmål som det ikkje er naudsynt å svara på, men som fangar leseren si interesse.

2 Humor

Skrivaren set ofte ting på spissen, overdriv eller seier noko uventa, som ikkje stemmer heilt med det verkelege. Det er viktig å tenkja på målgruppa: Er det ein tekst for alle, eller er det til ei viss aldersgruppe?

Hugs at ulike målgrupper har ulik humor. Prøv å avslutta kvart avsnitt (underemne) med eit humoristisk og overraskande poeng – det som ofte vert kalla "punch-line".

3 Kontrastar

Ein bruker ofte kontrastar for å setja ting opp mot kvarandre. Ein kan for eksempel seia familien sitt svarte får, sidan sauer vanlegvis er kvite. Eller ein set motsetnader opp mot kvarandre: vakker – stygg, snill – slem, kjærleik – hat.

4 Ironi

Når ein er ironisk seier ein ofte det omvende av det ein eigentleg meiner, men ein gjer det på ein slik måte at andre skjønar at det ikkje er ålvor. Skal du få fram at du ikkje meiner det du seier, er det viktig at han eller ho som les/hører kjenner seg igjen i situasjonen eller temaet.

5 Overraskande tankesprang

Ofte når ein skriv om eit emne eller tema får ein assosiasjonar til ting som har noko med det ein skriv å gjera, og desse tankespranga er det lov til å ta med. Ein må likevel passa på å koma tilbake til der ein slapp.

6 Overraskande vinkling

Kåsøren har ofte ei overraskande vinkling/eit overraskande perspektiv på kvardaghendingar. Normale situasjonar og hendingar vert framstelte på ein rar måte. Dette "skeive" blikket på det kvardagslege kjenneteiknar ein komikar som Jerry Seinfeld. Mange kåsørar og skribentar brukar ein naiv stil – til dømes Øivind Thorsen (ofte på radio), Odd Børretzen og Erlend Loe.

Den naive og barnslege stilen deira fører ofte til ei humoristisk "avsløring" av ting vi tenkjer på som sjølvsgitte.

Råd:

Eit kåseri bør:

1 vera underhaldande og lett å forstå

2 ta opp saker som dei fleste kjenner seg igjen i

3 bruka dei verkemidla som kjenneteiknar sjangeren (munnleg språk, humor, ironi osv.)

4 få fram poenget utan å seja det direkte

5 vera skrive i ein personleg tone, direkte til tilhøyraren.

6 Kåsøren er først og fremst ute etter å underhalda. Han/ho har likevel noko på hjarta, noko vedkomande vil fortelja oss. Men bodskapen er ikkje påtrengande – tilhøyraren eller lesaren må sjølv finna ut kva kåsøren vil fram til. Det er både ein subjektiv og ekspressiv (med kjensler) sjanger.

Novellesjangeren

Novelle kjem av det italienske ordet for nyhende. Novella er ei kortare fiktiv forteljing som er skrivi i prosastil. Den avgrensar seg ofte til ei konkret hending framstelt i samantrengt og fortetta form. Novella er ofte kalla fiksjonsprosaens kort from i motsetnad til romanen.

Novellesjangeren har ei lang historie, men denne historia knyter seg framfor alt til 1800- og 1900-talet. På 1900-talet utvikla novella seg i mange retningar, og ho må knytast til framveksten av masse- og populær litteraturen med spreiding av magasin og vekeblad.

I Noreg går novelletradisjonen attende til Maurits Hansens forteljingar frå tidleg på 1800-talet. Novella nådde eit høgdepunkt med Bjørnstjerne Bjørnson, Jonas Lie, Alexander Kielland og Hans E. Kinck mot slutten av 1800-talet. På 1900-talet veksle fleire sentrale forfattar i Noreg mellom romanar og noveller. Døme på slike forfattarar er Olav Duun, Tarjei Vesaas, Johan Borgen, Cora Sandel og Torborg Nederaas. Mellom dei fremste nolevande forfattarane som skriv noveller i dag er Bjørg Vik og Kjell Askildsen.

Nokre kjenneteikn på ei novelle

- Ei kort og god historie
- Levande menneske
- Det meste må seiast mellom linjene
- tek utgangspunkt i noko som verkar ekte på grunn av at forfattaren kan ha opplevt eller kan vita noko om det.

Oppbygging av novella

INNLEIING

Introduksjon av konflikten. Forfattaren kan starta med å leggja fram ein konflikt mellom personar eller mellom ulike menneske og ulike fenomen eller liknande.

Ein kan starta med å presentera personane før ein kjem til konflikten

Aktuelle konfliktar:

Gåte: Ein part står andsynes eit problem

Rivalisering:

Det er ein part som er forkasta og ein annan som er føretrekt

Rivalisering mellom over- og underlegen:

Den overlege rivalen, den underlege rivalen og sjølve saka som kjem opp.

Sjalusi

Den sjalu, objektet, saka og den ein reknar med er den medskyldige

Samvitsagg og anger

Den skyldige, offeret eller syndaren og spørjaren uttalar seg om noko som kan ha hendt

Mange fleire konfliktar kan tenkjast. Dette var berre nokre døme

MIDTDEL:

- 1 Ei novelle er ei rad hendingar som heng saman og fortel ei histoire
- 2 Handling seier mest.: tenk i bilet og la personane handla aktivt
- 3 Skriv i presens
- 4 Tankane viser personens indre og er ein viktig del av novella.
- 5 Dialogen seier mykje om talaren. Bruk direkte tale, og prøv å få lesaren til å sjå personane for seg.
- 6 Personane må vera forskjellige og det må vera spenningar mellom dei.
- 7 Pass på at personane utviklar seg naturleg og ikkje i store og urealistiske sprang
- 8 Personane må passa med tid og omgjevnader. Det må vera eit tenkt føremål attom dei handlingane dei gjer
- 9 Lag balanserte personar i novella. Ingen er berre vonde eller berre gode

SLUTTDEL:

- 1 Alle spørsmål skal få eit svar
- 2 Avslutninga skal passa med stemninga og stilten elles i novella
- 3 Det må vera med ei overrasking
- 4 Avslutningen må vera logisk

Oppsummerande avslutning

- Ein person lærer seg til å leva med sine nederlag, evt lærer seg å lukkast i livet.

Historie kan slutta på ein tragisk måte som gjera at historia er avslutta ein gong for alle.

Lesaren må avslutta sjølv

Fofattaren trekkjer lesaren inn i ein verkeleg dramatisk situasjon, men let det vera opp til lesaren å trekka konklusjonen.

Krystallkule-avslutninga

Forfattaren let lesaren få sjå moglege framtidutsikter. Hovudkonflikten i boka er løyst, men det er enno uklårt kva som vil skje vidare.

Antiklimaks

Forfattaren kjem me ein brå og uventa slutt. Døme hjå Roald Dahl, Alfred Hitschkok og andre.

① Korleis bygar ei målending

BOK
BOK

- variasjon i fonetisk
- tilflytting
- høyrer andre språk/dialektar
- mistolkningar
- feilsnakkningar

Det va ingen hemehjå dokker

eid levande språk er labilt.

Innovasjon

② Korleis spreider ei endring seg

Noravasjon

- sozial ~~esp~~ aksept. → regional
↳ entrumsdrag → distriktsdrag
- hepp ~~fra~~ sentrum til sentrum
retroflektning

Alesund

Oslo

Vestfold
opningare

Brattvold Sjøholt

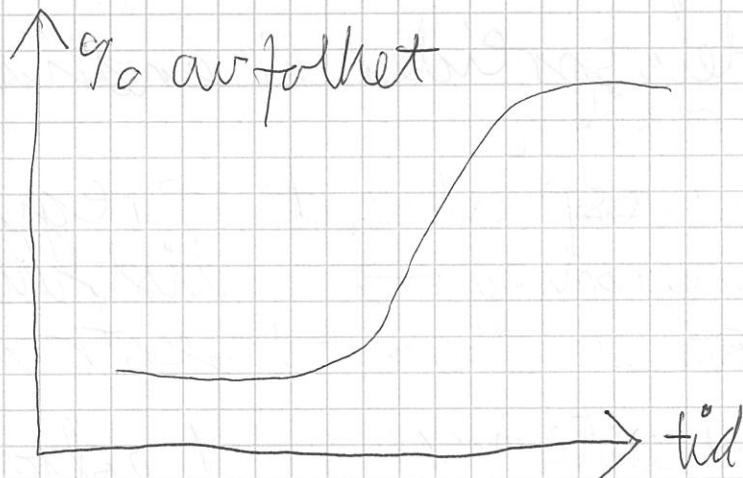
grender grender grender

tette sosiale nettverk like språkendring.

1400 brøyt i østnorsk.
gjennom sentrum
bysamfunn shøyt / brøyt
undantek Bergens, Halden andre
stader i Østfold.

Sandnes, Stavanger
Språkendring tek tid

Gjenomføringsmåten
S-aktsen



③ - Kva raskt skjer ei endring?

Gruppe-identitetsmåten
Sosiale mekanismar

Høyanger, CDT, Sande m.m.
generasjonar å laga ein ny
Lidalekt.

Erik Papaijan

Språkutviklingen kann gå snægt og saltø.

230 arts-perspektiv

Fverdriving av språkendringar

- a stammer
 - ; Stammer

(4) Kva styrer m&alutvikling? ?

Indre

utre

— my motorcycle

(3) Kulturstyrtvikling i mal evaluera

④ prestige

Identifikasijsion

er försäkra att det är ett socialpsykologiskt fenomen.

NB - Sirkelat ynsjjer òg sigrumment.

- Eit språkhendrag spreider seg prestisje p.g.a
- når eit språkhendrag har spreidd seg har det prestisje sirkelargument

Identifikasjon kann förlåta att lågprestisjonal vinn fram.

Ett lägprestegemål är undertrykt
för hanen inte finna fram av dekarnen.

①

Hypotese A påverkar B.

(A)

(B)

språkleg

prestisje (sociologisk): Kva språkdrager
mest sozialt akseptert
höver best i den gden samanhengen.
Makttutöring, sociale, kulturelle,
"ekonomiske" resursar.
- estetisk problematikk; språk-
samanheng.

Prestisjetulle språkdrag spreider
seg illige.

- spørsmål i undersöking varlegvar
- Kven vil du vera ven med? lägstatusspråk
 - Kven hev du störst tillit til? " "
 - opne sociale nettverk.

Personar i ulike posisjonar.

- tette sociale nettverk. Dei same personane i mange samanhengar.
- Kven er du sozialt avhengig av

prestisje holdningar

identifikasjon her myhje din
sozial settferd og sociale umgjenvader

- ynskt identitet
- faktisk identitet.

(d) skrift. Måje enkeltig og sterkt faktor.
 (e) Massemedium.

Gravneopposisjon

Næreopposisjon Arnulf B. Larzer

Indre krefter

- ② - Regelinnsnevring
 - språkkring

- palatalisering av velarav ^{træmlun} enderordet

$k \rightarrow \chi$, $g \rightarrow j$. \varnothing sekkjens veggjer,

$sk \rightarrow s \chi \rightarrow \} \quad \text{fishjen}$

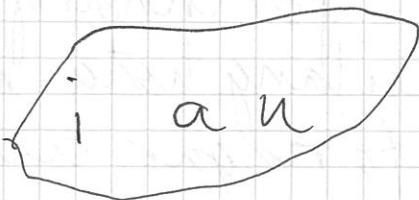
takit vegginn

Generell fonologisk regel.

~~frim~~ $h \rightarrow j$. allofonar av samme ~~temne~~

ein generell automatisk prosess

reduksjon



Kaos / unreggying i bøygningssystemet. Snu $\frac{\odot}{\circ}$

2)

bahhi	bahhe
bakha	" - "
balha	" - "
balha	" - "

å bahha generell tonologish regel
å bæhe

tenjje, sökkije

(@) Regelinnsverring

Morfonologisk regel for ås hva
tid ein skal nytta h og hva ^{tid} ein
skal nytta k

k → g

mash han

eintal:

nøytr. b. form

eintal

partistipp av stekke ved sprungje

sangje.

bókin

bóijo, bója utradisjonelle
vokalar.

Ei lang lista av morfonologiske
reglar.

forenkling

= ei lang lista med reglar for
gjenomföridgar av palatalisering
kort innsnøra.

Grunnlag for undersøkingar av
talemål

① Dialektas - lokalforankring
uten dialektkontakt

② urbanisering regionalforankring
③ nasjonalisert forankring

Samferdsla har stor
dialektkontakt

internasjonal kontakt,
etremedia
Ny språkhorisont

Lettprøverklege for nye språk-
impulsar. Me reagerer ikke så
sterkt på andre satsar har yntist.
Språkforståelsen er vekslande.
Språkutviklinga skjer snøggare

Dei språklege novasjonane.
Kann skje på ein daggjedam
etremedia.

Endringane i talemålet må
vurderast utifra tidsperiode.

Flytting / mobilitet

(Demokrati i Norge 1981)
Prosentdel tilflytter i norske
kommuner.

Den språklege utviklinga kann
påverkast av flytting
50% bergensans
50% tilflyttaans

yrkjedelenestefunksjinar) i byane er
opne og umfattande. Byfolki treng ikkje
a reisa bort for å få yrkje

Mats Telander. Eit indriids mål ^{mannskap} málmann



aktiv
generell språkhentsett
språkhunne

situasjonelle
språkheng

ordtiltang

orddande regionale ordlagfelt ut.

	kjent	brukt
1 gen.	+	+
2 gen.	+	—
3 gen.	?	—
4 gen.	—	—

grønno lengv.

vervabslut

- Språklegge
- Sosiale
- alder
- yrke
- kjenn

- folketettleik

- Flere generasjoner bur nært
kvarandre

- mindre industri, flere i primær-
næringene. Økonomifordeling.

- Flere akademikarar.

- Høg status i byg og bygdesamfund.

Større og smale gårdsgrunn. Faste inn-
buande versus tilflytte.

L.B.M spreidd busstnad.

- 1986 "The influence of a century's language planning on upper class speech in Oslo", in: Dieter Kastovsky – Alexander Szwedek (eds.), *Linguistics across historical and geographical boundaries, Vol. 1: Linguistic theory and historical linguistics*. (Berlin, etc.: Mouton de Gruyter), 397–408.
- Strømsodd, Svein Arne
1979 *Dialektholdninger blant folk i to bydeler i Oslo*. Unpublished cand. philol. thesis, University of Oslo.

[Fra: Jacek Fisiak (ed.): *Historical Dialectology – regional and social*, Berlin etc. 1988, s. 329–35.]

Norvøn grunnmatikk
 ~ ordbok
 Målsoyna

nære kneti
 vas klass
 rettes hvedtask
 jm. f m, hn, hr.

Norsk språk 1350–1500 Gammelnorsk eller mellomnorsk?

Av Magnus Rindal

1. Innleiing

For tida held eg på med eit arbeid om språket i brev frå Hamar i perioden 1350–1525. I denne samanhengen har eg interessert meg for dei meir prinsipielle sidene ved korleis vi kan vinne kunnskap om norsk språk i denne perioden, og om den kan skiljast ut som eigen periode på språkleg grunnlag. Det er nokre av tankane mine på dette feltet eg her legg fram. Av praktiske grunnar nyttar eg termen "mellomnorsk" på tradisjonelt vis om perioden ca. 1350/1370–ca. 1525.

2. Avgrensing av den mellomnorske perioden

Den såkalla mellomnorske perioden i norsk språkhistorie blir rekna frå andre halvdelen av 1300-talet. Dei fleste forskarane set grensa ved ca. 1350 (Hægstad 1902; 1904; Hægstad og Torp 1909; Indrebø 1951; Noreen 1913; Seip 1914; Skard 1976). Somme gonger blir grensa sett ved ca. 1370 (Almenningen o.fl. 1985; Seip 1955), medan Hødnebø 1967 skriv 1350/70.

Overgangen frå mellomnorsk til nynorsk blir oftast sett til ca. 1525 (Hægstad 1904; Hødnebø 1967; Indrebø 1951; Seip 1914; Skard 1976) eller til reformasjonen i 1536 (Almenningen o.fl. 1985; Kolsrud 1921; Noreen 1913; Tylden 1946). Hægstad 1902 set grensa ved ca. 1520, Seip 1927a ved ca. 1540.

Det kan her nemnast at Noreen 1887 brukar termen "fornnorska" om norsk språk heilt fram til reformasjonen. Wessén 1965 nyttar same termen om norsk fram til ca. 1525.

På grunnlag av studiet av kongebrev deler Hægstad (1902:14–15) den mellomnorske perioden inn slik: 1. 1350–1400, ei overgangstid frå gammelnorsk til mellomnorsk. 2. 1400–1450, den eigentlege mellomnorsk. 3. 1450–ca. 1520, ei overgangstid frå mellomnorsk til nynorsk.

Indrebø (1951:213–219) finn det vanskeleg å dele den mellomnorske perioden "i underbolkar etter den heimlege voksteren i skriftform". Men etter parallelle til den danske påverknaden på norsk skriftspråk set han opp tre underbolkar på same viset som Hægstad. Men han set grensa for den fyrste bolken ved 1390.

3. Særmerke for skriftspråket i mellomnorsk tid, etter Indrebø 1951

Indrebø 1951 deler bolken om skriftspråket i mellomnorsk i to: 1. "Framand påverknad på skriftmålet". 2. "Den nasjonale skriftmålsformi. Karakter og framvokster".

Den frammande påverknaden kom frå tysk, svensk og dansk. Frå tysk blir det lånt glosor og ordlagingselement, og vi finn omsetjingslån og tydingslån. Den tyske påverknaden kom direkte, eller gjennom svensk og særleg dansk, og den held seg gjennom heile perioden.

Den svenske påverknaden starta ca. 1360–1370, og kulminerte 1425–1450. Dels skreiv nordmenn svensk, dels kom det inn svenske lån. Dei svenske låna er glosor, lydformer og bøyingsformer. Av lydformer nemner Indrebø (1951:181) monoftongering, *u* for *o*, *ó* for *ú* og *jú* for *jó*.

Den danske påverknaden begynte ca. 1390, og auka i styrke i perioden. Dels skreiv nordmenn dansk, dels kom det inn danske lån. Dei danske låna er glosor, danske lydformer og danske bøyingsendingar. Av lydformer nemner Indrebø (1951:204–205) *b*, *d*, *g* for *p*, *t*, *k*, skrime-måtane *j* eller *w* for postvokalisk *g*, monoftongering, *jú* for *jó*, redusert trykklett */a/*.

Den nasjonale skriftmålsforma er etter Indrebø 1951 karakterisert ved store endringar i forhold til det gammalnorske grammatiske systemet. Det gjeld kasusbøyninga, person- og talbøyninga i verb, bøyingsklasser av verba, artikkelbruken, adjektivbøyninga osb.

Endringane skjedde ved at endingar blei reduserte eller fall bort, og ved syntaktisk samanblanding og syntaktisk novasjon.

Etter Indrebøs (1951:214) syn er eit hovudkjenneteikn på mellomnorsken "ei ovleg stor ustøda i den skrivne målformi, eit ofselegt rot med bøygning og former".

Ustøleiken syner seg i samanblanding av gamle bøyingsformer, blanding av eldre og yngre former, blanding av norske og svensk-danske former. Formblandinga er særleg sterkt etter ca. 1450.

Av ortografiske særdrag ved slutten av mellomnorsk tid nemner Indrebø (1951:218–219) m.a. desse: 1. *a* overtek som teikn for eldre */a/* føre fallen eller ståande */u/*. 2. Endingsvokalane blir helst skrivne *e*, *o* og *a*. 3. *a* både for eldre *o* og *á*. 4. Skrivemåten for *i* - *e*, *e* - *æ*, *y* - *ø*, *u* - *o* skifte sterkt frå tekst til tekst. 5. Nye skrivemåtar som *fu*, *fv*, *ffu*, *ffv* og *u* for */v/*, *v* og *w* for */u/*, *th* for eidre *p*, *dh* og *th* for eldre *ð*. (Men som Indrebø sjølv seier, finst fleire av desse ovringane også i gammalnorsk.)

4. Særmerke for talemålet i mellomnorsk tid, etter Indrebø 1951

Av fonologiske endringar nemner Indrebø (1951:220–246) desse: 1. Lenging av korte trykksterke stavingar. 2. Forkorting av overlange

stavingar. 3. Opning av korte vokalar. 3. Diftongering av lange vokalar (i vestnorsk). 5. *u*-omlyden går sterkt tilbake. 6. Progressiv *j*-omlyd. 7. Runding */i/ > /y/* framfor labial eller labialisert konsonant. 8. *[ð]* går over til */d/* eller fell bort. 9. Overgang av *[rð]* til tjukk *l* (i austnorsk). 10. Overgang av *[þ]* til */d/* eller */t/*. 11. Palatalisering av */g/* og */k/* føre fremre vokal. 12. Utviklinga av *j*-sambanda (*gj*, *hj*, *dj*; *kj*, *tj*, *þj*; *skj*, *stj*, *lj*, *rj*). 13. Overgang av */hv/* til */kv/* eller */v/*. 14. Assimilasjoner (*/rn/ > /n:/*, */rs/ > /s:/*, */rl/ > /l:/*, */pt/ (</ft/)* > */t:/*, */ld/ > /l:/*, */nd/ > /n:/*, */mb/ > /m:/*). 15. Bortfall av *[ð]*, */t/*, */n/*, */m/*, */r/* etter trykklett vokal. 16. Vokalreduksjon i trykklett stilling.

Indrebø peikar sjølv på at fleire av desse fonologiske endringane starta i gammalnorsk tid.

Desse utviklingane var med på å endre bøyingsverket. Indrebø (1951:249–261) nemner følgjande: 1. Substantiva miste svært mykje av kasusbøyninga. 2. Overgang av substantiv til dei dominerandre bøyingsklassene. 3. Genusskifte. 4. Adjektiva miste endå meir av kasusbøyninga enn substantiva. 5. Minkande kasus- og genusbøyning i pronomen. 6. Verba miste personbøyninga. 7. Minkande talbøyning i verb.

Av nye ord eller ordformer i mellomnorsk nemner Indrebø (1951:245–246) f.eks. konjunksjonen *både* - *ok*, relativordet *som*, preposisjonen *på*.

Indrebø (1951:261–263) hevdar òg austnordisk påverknad på talemålet på Austlandet: 1. Monoftongering. 2. */ju:/* for */jo:/*. 3. Mindre *a*-omlyd. 4. */nt/* for */t:/*. 5. */v/* for eldre */hv/*. 6. Sterkt presens utan *i*-omlyd. 7. Pronomenformene *vi*, *jak* (*iek*) og *iðr* (*biðr*).

5. Korleis kan vi undersøke kva som er norsk språk i mellomnorsk tid? Dersom vi vil gå til dei skriftlege kjeldene for å finne kva som kjenneteiknar norsk språk i mellomnorsk tid, lyt vi ta utgangspunkt i det som kan reknast for norske skriftlege kjelder, i hovudsak diplom. Sidan målet for arbeidet er språkleg gransking, kan vi ikkje avgrense materialet etter språklege kriterium. Eg har i denne samanhengen rekna som norske alle brev utferra i Noreg i nordisk språkform. Noreg inkluderer her Jämtland, Härjedalen og Bohuslän.

Med utgangspunkt i det vi veit om det gammalnorske skriftspråket og norsk talemål etter reformasjonen, kan vi stille opp ein hypotese om språket i mellomnorsk tid. Dersom ei kjelde har ei språkform som samsvarar med denne hypotesen, må språkforma reknast for norsk. Dersom språkforma i kjeldene svarar til dansk eller svensk språk i denne perioden, må den reknast for dansk eller svensk. Ei viktig rettesnor for vurderinga av kva som skal reknast for norsk på slutten av mellomalderen, blir såleis talemålet i Noreg i nyare tid, inkludert bymåla med alle variantar.

Kriteria nemnde ovanfor har likevel ei ulempe. Dei tek ikkje omsyn til at norsk språk i ein viss fase kan ha hatt trekk som seinare har forsvunne. Dei reinte språklege kriteria bør difor supplerast med sosiolingvistiske. Dersom det kan sannsynleggjera at både utferdaren og mottakaren av eit dokument er norske, bør språkforma rekna som norsk utan omsyn til eventuelt samsvar med dansk eller svensk.

Det må då strekast under at om utferdar og/eller mottakar er dansk eller svensk, ikke spelar noko rolle i vurderinga av om språkforma er norsk.

6. Kva kjenneteiknar norsk språk i mellomnorsk tid?

I 3 og 4 har eg referert Indrebøs (1951) syn på særdraga for skriftspråket og talemålet i mellomnorsk tid, for det er hans framstilling som dannar grunnlaget for den rådande oppfatninga av mellomnorsk språk. Dersom vi skal gje ei ny vurdering av kjeldematerialet frå perioden 1350–1525, lyt vi ta omsyn til dei momenta eg har nemnt i 5. Eg skal ta for meg nokre av Indrebøs særdrag i lys av desse momenta.

Kvantitetsomlegginga starta i gammalnorsk tid (jfr. Seip 1955:240–242). Etter mitt syn begynte denne omlegginga allereie på 1200-talet, og i perioden 1250–1350 har det eldre og yngre systemet levd side ved side (Rindal 1987a:13–19). Restar av det gamle systemet lever enno i norsk talemål (Langleite 1974:78–80; Ross 1909:37, 51, 64; Skulerud 1922:133–134).

Omlydd /a/ føre fallen og ståande /u/ er behandla noko ulikt i kjeldene for gammalnorsk. Til vanleg er omlydd /a/ føre fallen /u/ særskilt markert, medan slik markering ofta vantar føre ståande /u/ i trøndsk, nordaustlandsk og bergensk. Denne vantande markeringa tiltek mot slutten av gammalnorsk tid (Rindal 1981:58–59; 1983:46–47; Seip 1955:247–249). I talemålet i nyare tid er det mange restar av omlydd /a/ både føre fallen og føre ståande /u/ (jfr. f.eks. Hægstad 1907:8; 1915:13–14; 1916:12–15; Larsen 1908; Ross 1908:8–9; Skulerud 1918:18–28). Det kan òg nemnast at indre sørvestlandske brev frå mellomnorsk tid følgjer mønsteret frå gammalnorsk.

Dei trykklette endingsvokalane var i gammalnorsk /i/, /u/ og /a/. Av /i/ finn vi variantane [i] og [e] og av /u/ variantane [u] og [o] etter vokalharmoniske reglar i all gammalnorsk. I austlandsk har trykklett /a/ variantane [a] og [æ] etter jamvektsregelen. (Rindal 1981:67–76 med litteraturtilvisingar.) I norsk talemål i nyare tid finst det restar av vokalharmoni i Trøndelag, delar av Austlandet og i Setesdal (Hægstad 1908; Kolsrud 1951:29; Larsen 1913:5–8). I austnorsk har ord med lang rotstaving ofta fått samanfall av trykklett /a/, /i/ og /u/ i eitt fonem, til vanleg /e/. Reduksjonen er meir utbreidd i utlyd enn framfor konsonant. Utanom jamvektsområdet er dei tre vokalane

reduserte til /e/ i nordvestlandsk og sørlandsk i utlyd og utan omsyn til lengda på rotstavinga. I sørvestlandsk er trykklett /a/ bevart, men trykklett /u/ er til vanleg redusert (Sandøy 1985:190–191). I nyare tid er det berre talemålet i Bergen som har reduksjon av trykklett /a/, /i/ og /u/ (jfr. Larsen og Stoltz 1912:40–56).

Allofonen [ð] av det gammalnorske fonemet /þ/ blir i fyrste halvdelen av 1300-talet til vanleg skriven *d* (sjå f.eks. Rindal 1981:44; Seip 1954:71, 117; 1955:289–290). Indrebø (1951:226–227) og Seip (1934) meiner at [ð] har begynt å falle bort i talemålet i gammalnorsk tid intervokalisk og i postvokalisk utlyd. Etter mitt syn er det vel så rimeleg å tolke *d*-skrivinga som teikn på at eldre [ð] no blir identifisert med /d/ og ikkje med /þ/. Denne omtolkinga kan også hange saman med at [þ] begynte å falle saman med /d/ eller /t/ (sjå nedanfor). Om *d*-skrivinga for eldre [ð] representerer [ð] eller [d], er vanskeleg å avgjere. Indrebø (1951:229) meiner at "teiknet vart bytt med *d*, *dh* fyrr ljoden ð gjekk ut or tala". Det kan her leggjast til at islandsk skrift brukar *d* for [ð] frå ca. 1350 til fram mot 1800 (Bandle 1956:116; Hægstad 1942:57–58). I dag er [ð] intervokalisk og i postvokalisk utlyd til vanleg fallen i talemålet. Unntaket er Ytre Nordfjord og Søre Sunnmøre, der [ð] er bevart som /d/, bortsett frå kyststroka, som har [ð] (Indrebø 1951:227).

Allofonen [þ] av det gammalnorske fonemet /þ/ blir i gammalnorsk tid til vanleg skriven *p*. Men fram mot 1350 finst ein del eksempel på *t* og *th* for eldre [þ] (Rindal 1981:44; Seip 1955:294). Seip (1955:294) tenkjer seg at "þ alt i første halvdel av 14. hå. kan differensieres til *t* foran vokal." Indrebø (1951:229) ser ut til å rekne med at denne overgangen begynte først etter 1350. Næs (1979:145) daterer samanfallset av [þ] og /t/ til etter 1350. Hægstad (1913:69) meiner at "yvergangen fraa þ til *t* (*t*)" i pronomenet *bú* har skjedd i norsk i perioden 1400–1450. Etter reformasjonen blei det framleis skrive *t* og *th* for eldre [þ] i pronomene og pronominale ord (Iversen 1921:248–249). I nyare norsk talemål har [þ] gått over til anten /d/ eller til /t/.

Gammalnorsk [rð] kunne i austnorsk alt på slutten av 1200-talet utvikle seg til tjukk *l* (Indrebø 1951:133; Rindal 1987b:51; Seip 1955:177). I dag finst tjukk *l* i mesteparten av det austnorske området, og i delar av Nord-Noreg (Christiansen 1946–1948:138–144). I resten av Noreg har [rð] utvikla seg til /r/.

Allereie i gammalnorsk tid finst det i tekstane eksempel på bortfall av -/r/ i pl. av hankjønns- og hokjønssubstantiv (Seip 1955:190, 310). I tida etter reformasjonen er -/r/ heller godt bevart i fleirtal (Iversen 1932:11–23). I nyare talemål har -/r/ halde seg austafjells og i delar av sørvestlandsk (Beito 1970:85; jfr. òg kart i Tjäder 1961 og Venås 1974).

I gammalnorsk kunne m.a. substantiv og adjektiv bøyast i fire

kasus. Men dei ulike kasus hadde ikke alltid distinkte fonologiske former. I nokre grupper kunne det vere full synkretisme. Det gjeld f.eks. for *in*-stammene og nøytrale *an*-stammer av substantiva. Vi ser liknande tendens også i svak bøyning av komparativ og presens partisipp (Noreen 1923:298; Rindal 1987b:99–100 med litteraturtilvisingar).

Ymse fonologiske utviklinger fører med seg at kasussystemet i substantivbøyninga blir noko endra allereie i gammalnorsk tid, og dativ kunne vante særskild ending i ubunden form (Seip 1955:303–310). Seip (1955:190) hevdar med utgangspunkt i eit par eksempel frå St. perg. fol. nr. 6 (*Barlaams ok Josaphats saga*) at somme dialektar i Sør-Noreg heldt på å miste dativ som særskild kasusform i eintal allereie på 1200-talet. Eg stiller meg sterkt tvilande til Seips konklusjon. Men Knudsen (1967b:9) hevdar same synspunktet som Seip. Etter reformasjonen ser det ut til å vere samanfall av nominativ og akkusativ, endå om det finst spreidde eksempel på -r i skrift og tale i nominativ av sterke hankjønnsord. Genitiv og dativ er det restar av, både i stivna uttrykk og i levande bruk. (Falk og Torp 1900:21–53; Indrebø 1990:25–29; Iversen 1932:7–11.) I nyare norsk er kasussystemet i levande bruk berre i dativ i bunden form av substantivet og i genitivsformer med endinga -s/. Bundne dativformer finst særleg i Trøndelag, på Nord-Austlandet og på Nordvestlandet (Beito 1957; 1970:191–212; Skulerud 1939).

Kasussystemet i adjektivbøyninga blei også noko endra i gammalnorsk tid (Seip 1955:312–314). Falk og Torp (1900:21–53) og Iversen (1932:34–36) meiner at kasusbøyning av adjektiv ikkje ser ut til å vere i levande bruk etter reformasjonen. Men Indrebø (1990:25–29) nemner ei rad eksempel på kasusendingar i adjektiv etter 1525. I nyare norsk finst kasusendingar berre i stivna uttrykk (Beito 1970:223–225; Berulfsen 1967:63–64).

I gammalnorsk tid var det både person- og talbøyning av verbet sine finitte former. Allereie før 1300 finst det eksempel på tendens til samanfall av personendingar og av eintal og fleirtal (jfr. f.eks. Rindal 1987b:136–137; Seip 1955:198–200, 321). Etter reformasjonen ser det ut til at både person- og talbøyning kan finnast i levande bruk (Indrebø 1990:33–34; Iversen 1932:48–55). I nyare norsk finst det ein reliktbruk av personbøyning opp til vårt hundreår (Larsen 1926:594, 598; Aasen 1864:224). Talbøyning av verb finst i indre delar av midtre Vestlandet, i Hallingdal, Valdres, Setesdal, Telemark og Numedal (Venås 1967:347–348, 152–153).

Etter denne korte gjennomgåinga kan vi dra følgjande konklusjon: Dei aller fleste fonologiske og morfologiske endringane har starta allereie i gammalnorsk tid, og er ikke fullførte i alle norske dialektar i vår tid. Det er då grunn til å tru at utviklinga har gått kontinuerleg frå 1200- eller 1300-talet og til i dag. Dei ulike endringane er då truleg

ikkje noko særdrag for den mellomnorske perioden. Denne konklusjonen vil òg gjelde for dei andre kjenneteikna Indrebø (1951) set opp for mellomnorsk.

Etter mitt syn er det berre på nokre få felt det skjer gjennomgrgende endringar i den mellomnorske perioden. Dei viktigaste er: 1. Overgangen av [b] til /d/ eller /t/. 2. Oppheving av motsetninga mellom nominativ og akkusativ i substantivbøyninga. 3. Bortfall av kasusbøyning av adjektiv. 4. Bortfall av personbøyning av verb.

Skal det vere meiningsfylt å setje ei grense i norsk språkhistorie ved ca. 1500, lyt det vere basert på at det då har skjedd visse endringar i heile det norske språkområdet, og ikkje berre i delar av det. Dei fire punkta eg har nemnt ovanfor, kan vere slike endringar. Dei andre utviklingane som er sette opp for den mellomnorske perioden, er ulikt gjennomførte i dei ymse dialektane, og kan såleis vanskeleg nyttast som kriterium for grensesetting i norsk språkhistorie. I perioden fram til 1500 (som i andre periodar) er det eit samliv mellom eldre og yngre språklag, og mellom regionale variantar.

7. Avslutning

Min konklusjon er at det på språkleg grunnlag er uråd å halde ved lag den såkalla mellomnorske perioden i norsk språkhistorie. Dei fleste nyovringane starta på 1200-talet, og mange av utviklingane er ikkje fullførte i alle norske dialektar. Vi kan såleis ikkje finne språkleg grunnlag for å setje ei sluttgrense for gammalnorsken ved 1350 eller 1370.

Men det er grunn til å tru at det fram mot 1500 har skjedd nokre viktige endringar i talemålet som gjer det rimeleg å seie at vi går over i den nynorske perioden av norsk språkhistorie (jfr. 6). Dette spørsmålet kan likevel ikkje avgjerast før ein har gått grundig gjennom kjeldene for språket i denne perioden. Det finst også grunnar utanom talemålsutviklinga til å setje ei grense i norsk språkhistorie ved ca. 1500: 1. Danmark fekk boktrykkjeri i 1482 (Noreg fyrt i 1643), noko som gav dansk skriftspråk ein framskuv også i Noreg. 2. Reformasjonen blei innført i Danmark/Noreg i 1536, noko som gav også dansk talemål sterkeare stilling i Noreg. 3. Etter kjeldene ser det ut til at dansk skriftspråk blir dominerandre i Noreg frå ca. 1500.

Mitt synspunkt er då at det på språkhistorisk grunnlag er mest rimeleg å konkludere med at vi i hovudsak har gammalnorsk språk frå slutten av synkopetida (ca. 700) og fram til ca. 1500. På grunn av dei mange nyovringane som vi finn på 1200-talet, er det rimeleg å dele den gammalnorske perioden i to: eldre gammalnorsk ca. 700-ca. 1250 og yngre gammalnorsk ca. 1250- ca. 1500. Overgangen frå gammalnorsk til nynorsk skjer til ulike tider i ulike variantar av norsk talemål, og på

1400-talet er det i høyare grad enn før ei bryting mellom eldre og yngre former.

8. Litteraturliste

- Almenningen, Olaf; Roksvold, Thore A; Sandøy, Helge; Vikør, Lars S. 1985: *Språk og samfunn gjennom tusen år*. 2. utg. Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø.
- Bandle, Oskar 1956: *Die Sprache der Guðbrandsbiblía. Orthographie und Laute. Formen*. Bibliotheca Arnamagnæana. 17. Kopenhagen.
- Beito, Olav T. 1957: Har alle endringar i eit morfologissystem opphav i innhaldsplanet? *Arkiv för nordisk filologi* 72, 70–77.
- Beito, Olav T. 1970: *Nynorsk grammatikk. Lyd- og ordlære*. Oslo.
- Berulfsen, Bjarne 1967: *Norsk grammatikk. Ordklassene*. Oslo.
- Christiansen, Hallfrid 1946–1948: *Norske dialekter*. Oslo.
- Falk, Hjalmar og Torp, Alf 1900: *Dansk-norskens syntax i historisk fremstilling*. Kristiania.
- Hægstad, Marius 1902: *Maalet i dei gamle norske kongebrev*. Videnskabsselskabets Skrifter. Historisk-filos. Klasse. 1902:1. Kristiania.
- Hægstad, Marius 1904: *Norsk maalsoga for skule og heim*. Norske folkeskrifter. 22. Oslo.
- Hægstad, Marius 1906; 1907; 1915; 1916; 1917; 1942; 1935: *Vestnorske maalføre fyre 1350. Innleiding*; 1; 2:1; 2:2:1; 2:2:2; 2:2:3; *Tillegg*. Videnskapsselskapets Skrifter. II. Hist.-filos. Klasse. 1905:7; 1907:1; 1914:5; 1915:3; 1916:4; 1941:1; 1935:1. Kristiania/Oslo.
- Hægstad, Marius 1908: *Vokalharmoni i Stodmalet*. *Norvegia* 2, 132–141.
- Hægstad, Marius 1913: Eintal av kynlause pronomener og nokre nærskyldde former i nynorsk. *Festskrift til professor Alf Torp paa hans 60 aars fødselsdag 27. september 1913*. Kristiania, 64–70.
- Hægstad, Marius og Torp, Alf 1909: *Gamalnorsk ordbok med nynorsk tyding*. Kristiania.
- Hødbeø, Finn 1967: Norsk språk. KLMN 12, 357–363.
- Indrebø, Gustav 1951: *Norsk målsoga*. Utg. av Per Hovda og Per Thorson. Bergen.
- Indrebø, Gustav 1990: *Maalbriggingar (1525-til notidi)*. Utg. ved Oddvar Nes. *Eigenproduksjon* 39. Bergen.
- Iversen, Ragnvald 1921; 1932: *Bokmål og talemål i Norge. 1560–1630*. 1. *Utsyn over lydverket*; 2. *Utsyn over formverket*. Videnskaps-selskapets Skrifter. II. Hist.-filos. Klasse 1920:5; 1931:4. Kristiania/Oslo.
- KLMN: *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder fra vikingtid til reformasjonstid*. 1–22. Oslo 1956–1978.
- Knudsen, Trygve 1967a; 1967b: *Kasuslære*. 1. *Innledning, nominativ, akkusativ*; 2. *Dativ, genitiv*. [Oslo.]
- Kolsrud, Sigurd 1921: Kringum maalskiftet. *Norsk Aarbok* 1921, 70–91.
- Kolsrud, Sigurd 1951: *Nynorsken i sine målføre*. Oslo.
- Langleite, Erling 1974: *Gudbrandsdalsmål*. Skogstad, Ola (red.) 1974: *Austlandsmål. Språkarv og språkbruk på indre Austlandet*. Oslo, 78–91.
- Larsen, Amund B. 1908: Nogle bemærkninger om "u-omlyden ved bevaret u" i østnorske dialekter. *Norvegia* 2, 251–256.
- Larsen, Amund B. 1913: *Om vokalharmoni, vokalbalanse og vokaltil-jævning i de norske bygdemaal*. Kristiania Videnskapsselskaps Forhandlinger. 1913:7. Kristiania.
- Larsen, Amund B. 1926: *Sognemålene*. Oslo.
- Larsen, Amund B. og Stoltz, Gerhard 1912: *Bergens bymål*. Kristiania.
- Noreen, Adolf 1887: *De nordiska språken. Kårtfattad översikt*. Uppsala.
- Noreen, Adolf 1913: *Geschichte der nordischen Sprachen*. 3. utg. Grundriss der germanischen Philologie. 4. Strassburg.
- Noreen, Adolf 1923: *Altnordische Grammatik*. 1. *Altisländische und altnorwegische Grammatik (Laut- und Flexionslehre)*. 4. utg. Sammlung kurzer Grammatiken germanischer Dialekte. 4. Halle (Saale).
- Næs, Olav 1979: *Norsk grammatikk. Elementære strukturer og syntaks*. 4. utg. [Oslo.]
- Rindal, Magnus 1981: *Brev frå Opplanda før 1350. Skrivemiljø og språkform*. Universitetet i Bergen, Nordisk institutts skriftserie. 9. Oslo.
- Rindal, Magnus 1983: Bergens eldste bymål. *Eigenproduksjon* 19, 39–49.
- Rindal, Magnus 1987a: *Grammatikk over gammalnorsk språk omkring 1300 (1250–1350). Fonologi*. [Upublisert avhandling.] Bergen.
- Rindal, Magnus 1987b: *Ortografi, fonologi og morfologi i Sth. perg. fol. nr. 6 (Barlaams ok Josaphats saga)*. Universitetet i Bergen. Nordisk institutts skriftserie. 13. Oslo.
- Ross, Hans 1905; 1906; 1907; 1908; 1909: *Norske bygdemaal* 1; 2; 3–6; 7–11; 12–17. Christiania.
- Sandøy, Helge 1985: *Norsk dialektkunnskap*. Oslo.
- Seip, Didrik Arup 1914; 1927a: *En liten norsk sproghistorie*. [1. utg.] Kristiania; 5. utg. Oslo.
- Seip, Didrik Arup 1934: Om bortfall av ð i norsk. *Studier i norsk språkhistorie*. Oslo, 72–105.
- Seip, Didrik Arup 1954: *Palæografi. B. Norge og Island*. Nordisk kultur. 28:B. Stockholm-Oslo-København.
- Seip, Didrik Arup 1955: *Norsk språkhistorie til omkring 1370*. 2. utg. Oslo.

- Skard, Vemund 1976: *Norsk språkhistorie*. 1. 3. utg. Oslo-Bergen-Tromsø.
- Skulerud, Olai 1918: *Telemaalet i umriss. Ei utsyn yver maalsoga og maalgeografien i Telemark, serleg med umsyn paa Tinn*. Kristiania.
- Skulerud, Olai 1922: *Tinnsmaalet*. Halle a.S.
- Skulerud, Olai 1939: Um dativ av namnord i nynorsk. Ein etterrøknad i norsk formlaære. *Heiderskrift til Gustav Indrebø på femtiårsdagen 17. november 1939*. Bergen, 187–226.
- Tjäder, Börje 1961: *Behandlingen av palatalt r i substantivens pluralformer under fornsvensk och nysvensk tid*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet. 9. Uppsala.
- Tylden, Per 1946: Om periodeinndeling i den norske målsoge fram til reformasjonen. *Syn og Segn* 52, 32–46.
- Venås, Kjell 1967: *Sterke verb i norske målføre. Morfologiske studiar*. [Oslo.]
- Venås, Kjell 1974: *Linne verb i norske målføre. Morfologiske studiar*. Oslo-Bergen-Tromsø.
- Wessén, Elias 1965: *De nordiska språken*. 7. utg. Stockholm-Göteborg-Uppsala.
- Aasen, Ivar 1864: *Norsk Grammatik*. Christiania.

[Først trykt i *Eigenproduksjon* nr. 32, 1988, s. 42–53 med tittelen "Finst det ein 'mellomnorsk' periode i norsk språkhistorie?" Her noe revidert.]

Speech and Writing in Medieval Bergen

By Terje Spurkland

The runic material from the medieval city of Bergen at Bryggen (= the wharfs) numbers today approximately 620 inscriptions. They vary in character from religious and classical texts in Latin to Old Norse poetry, from business correspondence and name tags to everyday statements and intimate confidences, among which some must be characterized as sheer pornography or obscenity. In short, every aspect of what may be thought of as fit for communication is here represented.

The inscriptions are mainly written on wooden sticks, sometimes on animal bones and only exceptionally on metal or stone. The material dates from about 1150 to the first half of the 1400s, with its concentration in the period 1200–1300. It outnumbers the whole runic corpus formerly known in Norway from both the Viking Age and the Middle Ages.

History records six dated medieval fires in Bergen. The excavations show that each time the city burned, it rose anew from and on the ashes. Thus the ground-level rose on horizontal strata divided by layers of charcoal and ashes. The excavated objects can then be associated with one of these layers and thus one is able to attain not only a relative chronology but also, to a certain degree, an absolute chronology for this medieval linguistic corpus.

The oldest of these inscriptions are from about the same time as the earliest known Old Norwegian manuscripts with Latin letters. It is commonly held that by this time (c. 1150) writing with the Latin alphabet was about 100 years old in Norway, the oldest manuscripts being lost. Consequently, the runic inscriptions from Bryggen came into being parallel with an ever growing tradition of writing with Latin letters. That fact does not, however, necessarily lead to the conclusion that the educated upper class communicated in writing with the Latin alphabet and the middle class with runes. Many of the authors of the meaningful runic inscriptions must have been educated such that they knew Latin-letter writing as well. We can deduce that from the content of their written records. Religious texts in more or less correct Latin and classical Latin literature quoted in a way that clearly indicates that the quotation is understood can only mean that the runic writers had received an education where literacy in Latin letters also played an important part. There are also good reasons to believe that the merchants of Bryggen who used runes in their commercial affairs could write with Latin letters as well. As for the inscriptions of the less polished kind, one can of course doubt whether the carvers were literate or not. They were at any rate not analphabetic.

b) Av Äldre Västgötalagen. Håndskrift fra 1280-årene.

- 1 Faldar maper undir mylnohiul, fær þær banæ af, böte þrim
- 2 markum þen, ær mylnu a. § 1. Faldar maper i brun ællær diki ællær
- 3 af fiskigardi, far bana af, böte firi þrim markum þen, ær a. § 2.
- 4 Gangær maper a biornspiuællær ok ælgspiuæ, far bana af, böte firi
- 5 markum III þen, ær a. § 3. Resir maper træ up, falder niþar, far
- 6 maper banæ af, böti firi markum III þen, up resti. Strangær þiur,
- 7 huggær runi, bitær hundær, far af banæ, böte firi III markum.

Interpunksjonen er modernisert; kursivering markerer utfylling av forkortede ord og retting av enkelte bokstaver. — *mylnohiul* norr. *mylnuhjól*. — *fiskigarder* fiskestengsel i elv. — *þiur* norr. *bjorr*. — *runi* råne, galte.

Normalisert gammalsvensk:

Falder maþer undir mylnohiul, far þær bana af, böte þrim markum þen, ær mylnu a. § 1. Falder maþer i brun ællær diki ællar af fiskigardhi, far bana af, böte firi þrim markum þen, ær a. § 2. Ganger maþer a biornspiuællær ok ælgspiuæ, far bana af, böte firi markum þrim þen, ær a. § 3. Reser maþer træ upp, falder niðhar, far maþer bana af, böte firi markum þrim þen, upp reste. Stanger þiur, hugger runi, biter hunder, far af bana, böte firi þrim markum.

Omsett:

Fell nokon under eit kvernhjul og får bane av det (: misser livet), böte (konj.) den tre merker som eig kverna. § 1. Fell nokon i ein brunn eller dam eller frå ein fiskegard (: stengsel i elv for å fange fisk) og får bane av det, böte den for (motsvarande) tre merker som eig (dei). § 2. Går nokon mot eit bjørnespjut eller elgspjut og får bane av det, böte den for tre merker som eig det. § 3. Reiser nokon opp eit tre(stykke, t.d. stokk) og det fell ned, og får nokon bane av det, böte den for tre merker (som) reiste det opp. Stangar ein okse, hogg ein råne, bit ein hund og får (nokon) bane av det, böte (den) for tre merker (som eig dyret).



- 1 - Historikk Forskingssoga
- 2 - Metode

① Talemålhistorikk

norm ← Dialektene i språk
etabl.

1600-talet ikke sosiolittag,
Sundby → Talemålsnominering
 ① teknisk org.
 ② borgarskap.
 ③ Einshapsstat Skåne

Tysk nasjonsbygning
gullalder, storhøsttid
Marcus Schnabel 1784
Schnabel

Ivar Aasen.

Aasen og nasjonalromantikken
Hans Storm Upplysing av almenheten

Jung-grammatikkartane

- strukturalismen Sørsydl.

Boret med å interessere seg berre for
det historiske språket.

1870-1880-åri Fonetikkens

Johan Storm veldig interessera
i dialektar og fonetikk.

Dialektgranskning

a - A mund B. Læren sosial orientering
oslo, Bergen, Stavanger
1905 1911/12. 1925

Metoden ikke sosiolingvistisk.

ikke bandupptak

b) Anders Steinsholt Hedrum Larvik.
Malbryting Korleis ein dialekt
vurkhar seg, brytst mat varandre.
ikke sosiolingvist

c) Sosialantropologi 1960 - talet

Bernstein

William Labov. Metodenaren

Blom og Grumpeit.

på SV i ViB Sosialantropologi

Jan Petter Blom

Kodeslipp

Jan Engh red Språkantropologi 1972.

Ein ettergangar

Impresjonalistisk metod

= Empiriske test, manglar. Ikke sos. lingv.

- interessant tecni.

Bernstein språkundersøk. språkcont.

Den labovske sos. lingv. arbeidet på jå månaglan
(språkvariasjon)

Sociologi sosiale lag

Trudgill.
grunslig
praktived

Miljö



James Milroy/Lesley

- sosiale nettverk
- social psychology

Kollektiv analyse, Mechanisk.
med sociale lag

Inntri eit sosialt trongsnið, ikke
sosialt lag, men sosialt nettverk.

- Umgang
- identifikasjon

Tilpassing og det motsatte.

Milroy Streng kuantitativ analyse.
Ljodband analyse av oppstak.

Noreg ~~Finn~~. TAVS

Lund. Talsyntaks.

Språket ein politisk verdi.

Den store laternalsdiskusjonen på
70-talet.

TVB

Undersøking i Trondheim.

② Metode. Labors metode,

- sosiale lag (1-10)
 - situasjon stil
 - informell/formelle samtala.
 - Using minnemate par
- Ytre
sosiale
variabler

Sociale variabler

Språklege variabler

%
%

%
%

utljud
%

innljud
%

Fonologiske reglar

F1 r → & i utljud
F2 r → & framme hws.

Norman Chomsky

Vägspacet urm språkreglar
(Chomsky idealisera teori.)

21 mars Innlegg fra hovedfagstudentar

Høgsk
høsev

Sosiolinguistikk Labor-tradisjonen
Milroy har intakt knytt til nettoverdi.

① Sosiolinguistisk metode.

Variabler - ytre stil, kjenn, alder, geografi
- indre språklege

Stort verkeamråde, gildshaps-
område.

Mye lett å stella opp språklege
variabler.

/e/ variabler i bergensk
Dialektologiske variasjoner til /æ/

Trykkhett hørt /e/

Trykkhett framme r

- trykkhett utvidet i slutter av
syntagme.

grammatisk namn.

- Et fram flest mogleg distinksjoner

allaten henret

tonen ~~er~~ abstract

ein variabel 1, 2, 3, 4 variantar

Diskrete variabler felleskjenn

- ② Innsamling
the observer's paradox
- (a) tema

- (b) Wynd mikrafon
- (c) venekins tilhøyrar / kontrollørar

I hje altid so viktigt at folk
er medvitne.

- ③ Utval, ← populasjon.

repr.
clump



- ④ Material analyse.

Kryssstabell s. 152 i Venüs

- Stor homogenitet

- Spredding

- Signifikans

5% feilfjelda akseptabel

19% feilfjelda svært stengt

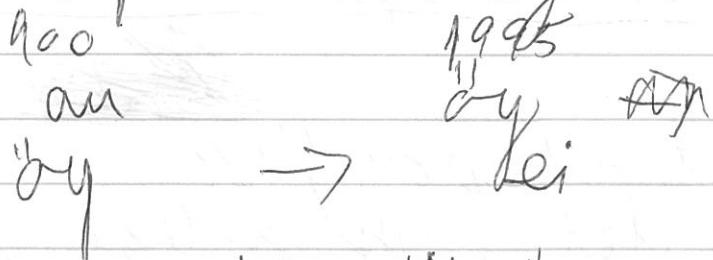
Anne Fatland Bergvat.

21 mars tag med kompendium i
Bergenstalemai

⑪ Islandsk.

Hva er innbyrdes forståelse?

(a) Islandsk stabilt konservativt
fra 900 - 1995 Mange det samme
språket på 900-talet og i 1995.



Eit tilfeldig tilnøye at ~~de~~ godane
har dei og dei bokstavallgevuringane.
I stendingane hev restaurera
Ervåhet.

Summe norzhe dialektar hev
ein meir stabit fonologi.



I stand interessant Sozio-lingv.
Schrift

- Manglar ster dialekt skilnader
Mange fonologiske brøkde over
heila landet.

Noreg sitt brot i málsega? Sandey.

Stabilt

(a) Island ei storøy.

Island ~~ei~~ ein trideil av Noreg.
E inbølte gardar.

Rei eldre styret dei yngre.

Nettverk av alle generasjonar.

(b) Stabilt

(b) Språket - ~~en~~ multimedieobjekt

Verdi

- flytting

- påverknad frå besteforeldre.

Sjølvstendepolitikk

→ dyp har det upphavlege (arkaiske, Sandir) Homogen.

Purisme - Sociologi

Purismen → heilt unrealistisk i andre Samfund.

Israel - Island målstyring.

- stoppa ei god utvikling

- datavertyfa

- endra ei substantivmassa

E i slik utvikling unrealistisk i Noreg

Identitetshandling.

Kommunikasjons situasjon under visning. I esing ikkje ei identitets-handling.

2 Færøysk

- (a) konservativ dialektspitting
- (b) språkpolitisk
Landsbyar.

Nettverk på tværs av generasjoner
Gammeldemokratiske
Gruppeoppsirjan

Handelsmonopol 1852 Dansk
handelsmonopol.

Ekonomisk, teknisk, handelsmælt
lite skjefjørn 1852,

- Liberalisering
- Kapitalisering
- borgarskab

Færøyska nasjonalromantikk
v. Hammerhaimb.

1888. Kulturobjekt

1938 Lov om mytha færøysk.

1948 Heimstyreloven

Dimmatalting - morgongry

Mentalitetsendring

Færøysk språk vel umøgt.

Politiske motsetnader

“likheipalege” = 11

that's it's extending
it's going to

fire up a bit of white
smoke and

should get from about

the end of the
extreme left side of

the end of the

extreme left side of

the end of the extreme left side of

the end of the extreme left side of

the end of the extreme left side of

the end of the extreme left side of

the end of the extreme left side of

the end of the extreme left side of

the end of the extreme left side of

the end of the extreme left side of

örekravning
språkbedrägg.

Venäjä:

ingvist. ikke reine språk
det fine identifikasjon
mindre grupper

granneopposisjon
purisme skriftspråkstandardisering
nasjonsbygging
Italia førte
Nederland 1600-talet.
A. Lundby stand. purisme.

Azen
heimlegt
yverlevert

svensk/islandsk
hellevann dath/tysh

Knudsen.

ordtilltang målforting
det tyske kongefienden

svensk målgranskar
ikke homofyn.

språklig realisme
framandrad stilistisk
gå länga i orden
när ein mangla
andoe
ördene purisme.

ordning av mälförord
sharpa nye ord.
kunstige ord, avlägsina
av röntektsgrundar.

engelsk mykte ordnings-
rader
purisme tillverer ett
ordtillfanget
slj. litteratur fort.
ordskapsparter
heimstad
språkley
älmens kultur påverkan

hypoteser

Brunstad: nøytral

Purisme

Nasjonalisme

① vitshapleg merksemd om

② språkunntreng og ekstreme

③ det nasjonalisme

demokratiske nasjonalistiske
grunnar

①

Fortengjing av nasjonalisme
wheldigt.

- grensemarkering.

- gummihandspråkisme. Dette er
ikke begrenset / stil o.s.v.

→ pråklig skriftspråksdaring
yverbygning

② tilhørte mellom nasjonar

ikke puristisk språk.

Tysk ikkje føde framord.

puristisk ideologi meir avgjørende enn
språkstruktur

fonologisk purisme, sunlight
morphologisk babine

syntaktisk

klassikalisk

transpurisme

2

tafeliste
kontinuitetspurisme

det ideologiske færring, men
også interne grunnjervingar

3) ikke naturoveringen
tyrestette samfund, men
nasjonen ikke falsk
nærisme ikke falskt med det.

- org. tiltak pol. demokr.
- forventning om nasjonalisme

kompleksitet
av spørsmålegenskap

kriterium for etni -

- spørsmålegenskap
- sløtslina
- spesifikke kulturover
- sosial org. for sone gruppe -
sentrifugalt

spesielt markert og skapa

- historisitet
- antensitet
- motset til andre grupper.
- autonomi.

4) Purisme utan nasjonalisme?
Når den motsetnad mellom
nasjonalisme og demokrati.

To Purisme ofte nasjonalt grunnlag.
grensesetting

arg. for purisme
mot drøttkunst

purisme mot samnorsk.

spesialtyding

Ein viss purisme.

lyrikk prøver av landsmålet.

purisme - restaurerende purisme
attershapa

- nonservante " - - II,
språkleg miljøvenn

gloaldir appær.
bjúga bana
Sandbý. ottíser

All slags utlandsk påverknad

- kampen for intern - prisme
prisme mot innarbeidde framandord.

Men - prisme

- det demokratiske / folkehelse.

- ikke klassestilje

trykk på fyrtre stavning

p.g.a

Nyord / terminologi arbeid.

Sagastil
Kansellispråk

morfologien nykonstimering

terminologi arbeid

referansen til tingen, 5 jölvdefinerende
ordaneftnd

ingeniorane 1890 - 1926.

forskjingsplikt for leverandørene.

amatørordnayaar skriv i blad
og til proffane

hyrna myltheartong slo
beint igjenom

nyord / prisme og almenta

Almenmshulen spreider dei nye
ordi, men det kann ta tid.

eldhús
gangstétt

hjóhen
farðan spreidd í skulen

Færøyane
Ísland
Noreg

líkshap
mílshap

Vávor
fornlegi generelt etter færøysk
skrift og tale tilk

• málnefnfi samd um þaðismen upp
mot islandsh.

2 oravar, fjerrjá og radio.
dei offentlege
auvísene / skrifsentane slingringnum
Men generelt tilje millum tale og skrift.

mye ord nye orningane lett.
mye ord for gamle vaniskelegt.

• tilje homogene mataldningar.
offentlege ordslífti um þaðisme.
- nasjonal
- demokratisk

Jemstetten Mange samiske avløysarar.
ord som er innarbeidde, som folk vil ha
samisk språknemnd.

normalmålet

grunnlaget for nasjonal sjølvherding
F orøyane vilje
større egen egena

prisme

demokratisk - ordshifte på
+ avøyane

undemokratisk - Island ikke noko
ordshifte. Sjølv -

forsterkande verknad. Lett for folk flest
~~når ord i verkt~~

nynorsk ein folkehøg opposisjon,

~~vansktein~~ Det tek tid å få ord
til å vera godtakne / tilvande.

talstyrkjen i folket.

Bahmålspråky

opposisjon frå ~~Riksmålstørkeordenet~~
oppbakten til sunnmålsideologien
i NNL.

attør - hveld

leild - avdeling.

terminologiarbeid

= Målfinedoddning

- referanse til tarmen

terminologiarbeid i Noreg.

Tradisjon i Island.

F orøyane i sin politiske medie

Flere stilnader mot polen

Tove Bull språkleg. → forureining
likar ikkje miljøren
1989 start.

1. Andraa samtale med han.

Internasjonalisering integrasjon

Europa via engelsk. Nasjonalmål
stend seg tyrebils godt.

D menetap

njamme tilhøve engelskvinne
fran

- 60 statar engelskspråkige.
- Dagsavisar
- Fremste undervisningsmål mange stader
- nasjonalistisk sjøvinistisk / rasistisk
p.g.a. allsjanse. Dette skyt yre mål.
ikkje protest mot einskildord

Troeffler språket
mental imperialisme
n - n invasjon

Me må bruka engelsk; mange høve

asymmetriske språkstrukturer

denominer. understøtt.

Men spelar på buntebana med engelsk.

språk- og kulturpaverknad
språkhed

Kva slår med oss norzktalande?

engelske vāord
det visuelle engelske skilt.

Fæ engelske vāord: avisor og anna, L.B.M. Kvitor er det so fæ vāord. Fordi bladmenn og andre driv målrettet etter førdi. Det er so fæ ord.

Fast food. Folk snakkar ikkje um fast food, men det stend på skilt.

Asystrot m.m.

ord har var for seg vanleg attende til A volds tid.

engelsk soppel, gift, like noko lingristisk grunnlag for dette,

stygt med engelske skilt.

dansk/tyske vāord

Norsk ~~ca 50-60 av andre språk,~~

Nynorsk prismer

Vatn
gresk vāord



engelsk vāord

Bjørn Kristoffersen eg arbeider med språknomene
Aksjonen norsk-tunga.

engelsk eller norsk undervisning
Alle språk brigdar seg.

Ålmenn kultarpåverknad og
språkleg med ikkje har.
Kulturelle isolasjons
Eit politisk spørsmål.

Folkehøgskoli. Spreding av
populære tyredag. Språkvitarar
er sett til å formidla kunnshapar.

Vitshap for vitshapers eige
skuld.

Ruth Trots Lorentzen
Tolns på språkbrukane
utvendige bruk av

Er det nohan motsetnad mellom
å dyrka norsk språk og å gå inn
for språkleg mangfold i verds-
samarheng?

verdier estetikk

estetikk. Elmennspråket
slang

- kognitiv kapital

= kognitariatrevolusjonen.

terminologisærbeid

trygga domene

mental imperativisme

purisme nasjonalisme demokrati

nyskaperingsvit  r for norske
forskare leg for nordmenn.

ikke bene p   h  gd med Europa.

Kva kann vi ande i en sprakk-
forskare gjeva for a trygga
spr  kleg mangfold?

Shapa medvit om spr  kspørsm  l.
Liggja niv  r so f  r engelske
v  nerd.

Jarle Bondevik

SPRÅKHISTORIE VÅREN 1995 MELLOMFAG

Berger, Oddbjørn
Bjørkedal, Hilde
Bøe, Marianne
Bondevik, Sissel
Buis, Klaske
Dagsland, Sigvart
den Ouden, Simone
Dommersnes, Susanne H.
Håland, Sonja Irene
Hansen, Hege Slettli
Helset, Ann-Magrit
Ingvaldsen, Arild
Kleppe, Gro H.
Krabbesund, Kai
Kyte, Kari
Leraand, Glenn
Lien, Ingunn E.
Lunde, Marit Merete
Marøy, Lars Bjarne
Melstveit, Gro
Mjøseng, Irene
Olsen, Helén Mørch
Ommedal, Tove Hanne
Rollag, Anne
Rotegård, Eva
Sandvik, Gro Janicke
Sætre, Espen
Sekanina, Ingunn
Simmenes, Eli
Sørheim, Ingvill
Storm-Larsen, Anna Beate
Stubhaug, Vanja Boge
Toreid, Trude
Traa, Hilde
Tveitnes, Sidsel
Veland, Elisabet
Wøien, Tove Obrestad

